

Et vendepunkt for norsk økonomi

Taler

Erna Solberg

Dato

5 oktober 2015

Sted

Handelshøyskolen BI

Omstendigheter

Forelesning om fremtidige utfordringer for norsk økonomi

- 1 Takk for anledningen til å snakke om Norges økonomi og vår økonomiske politikk.

Tidspunktet er høyaktuelt, men også litt vanskelig.

5

Høyaktuelt fordi høsten er sesong for statsbudsjett, men samtidig litt vanskelig fordi budsjettet jo ikke legges frem før på onsdag.

Vi må derfor holde oss til de store linjene i den økonomiske politikken.

10

Men de store linjene er jo det som betyr aller mest, også for folks hverdag.

En sunn økonomi betyr at en ingeniør, en fagarbeider eller en markedsfører har en spennende jobb å gå til, inntekt til å forsørge seg og familien og trygghet for fremtiden.

15

En sunn økonomi betyr også at Norge som nasjon har mulighet til å finansiere velferdsordningene. Til å kunne kurere stadig flere mennesker med alvorlige sykdommer, tilby avrusing til slitne rusavhengige, gode ordninger for de som er for syke til å jobbe og gratis utdanning for alle.

20

Økonomiske spørsmål påvirker altså nær sagt alt og alle.

Mye tyder på at vi i dag står midt i et viktig vendepunkt i norsk økonomi.

25

Og det har, som så mye annet i norsk økonomi, med petroleumsvirksomheten å gjøre.

30 Det er i år 50 år siden det norske oljeeventyret startet.

Oljeaktiviteten vil spille en viktig rolle i norsk økonomi i mange tiår ennå.

Men vendepunktet består i at perioden da oljeaktiviteten var selve motoren bak
35 vårt økonomiske vekst, nå kan være over. Mye tyder på det.

Det betyr at norsk økonomi står foran en periode med betydelig omstilling.

Man kan trekke på skuldrene og si at det har norsk økonomi opplevd mange
40 ganger før. En gang viktige yrker og næringer har måttet vike for ny teknologi, konkurranse fra lavkostland eller endrede behov i samfunnet.

Det er på en måte rett.

45 Men tidligere har omstilling gjerne skjedd fordi arbeidskraft og kapital har funnet veien til næringer hvor verdiskapingen og lønnsevnene har vært høyere.

Kjernen i vår utfordring nå, er at det skal godt gjøres å skape nye arbeidsplasser som kan matche oljeaktiviteten når det gjelder verdiskaping og lønnsevne.

50 Derfor vil den omstillingen vi nå står overfor være mer utfordrende for oss enn det mange ser ut til å ta inn over seg. Det er grunn til å advare mot å tro at dette vil gå bra av seg selv.

55 For å sikre at vi også i fremtiden har arbeidsplasser som kan bære vårt lønns- og velferdsnivå, så må det tas noen tydelige og offensive grep.

Før jeg går over til å si hvordan vi mener vi må håndtere denne situasjonen, så vil jeg nevne at ingen må være overrasket over dette.

60 Oljealderen har vart i mer enn én generasjon. Pilene har stort sett har pekt bare en vei.

Men vi har hele tiden visst at olje og gass ikke er en fornybar ressurs. Og de av
65 oss som har lest nasjonalbudsjettene og perspektivmeldingene har fått med seg at vendepunktet har rykket stadig nærmere.

Hva må vi så gjøre fremover?

70

Vi må bruke en større del av det handlingsrommet som petroleumsinntektene gir oss på tiltak som skaper vekst og varige verdier for samfunnet vårt.

Det betyr blant annet større investeringer i infrastruktur.

75

En bedre infrastruktur vil sørge for at laksen kommer frem i tide og at bioingeniøren kan rekke både jobb og henting i barnehage slik at arbeidsmarkedet fungerer bedre. Bedre infrastruktur har også andre fordeler, som færre drepte og skadde og økt kapasitet for tog og kollektivtrafikk.

80

Derfor bruker vi i 2015 ti milliarder kroner mer på infrastruktur enn da vi tok over. Det tallet vil øke enda mer til neste år.

Økt satsing på tiltak som skaper vekst betyr også økt forskning og mer kunnskap.

85

For mange elever går ut av skolen uten å ha lært nok. Vi må forvente en skarpere konkurranse i de markedene norsk næringsliv nå må vende seg mot. Vi har en høyt utdannet befolkning, men både for den enkelte og for Norge som nasjon vil et høyere kunnskapsnivå være en fantastisk investering i vår egen fremtid.

90

Derfor har regjeringen tredoblet satsingen på videreutdanning av lærere. Hvert år vil nå fem tusen lærere få videreutdanning.

Dette er viktige deler av svaret på Norges mest langsiktige utfordringer. Regjeringen har prioritert matematikk når det gjelder videreutdanning. Vi har laget en ny strategi og vil satse mer på realfagene. Norge har et realfagsproblem. Ser vi fremover, så mener jeg det er helt nødvendig at vi løser det problemet.

95

Vi må også satse mer på forskning og utvikling. Det siste tiåret ble ambisjonene for norsk forskning senket. Regjeringen har gjeninnført et klart mål for hvor mye vi skal satse på forskning. Det gir oss noe å strekke oss etter.

100

I år følger vi opp planen med økte bevilgninger på 800 millioner kroner.

105

Økt satsinger er viktig, men ikke nok. Vi må også ha ambisjoner for kvalitet.

110 BI har gjort imponerende fremskritt de siste årene på viktige internasjonale rangeringer. Og jeg er glad for at dere har høye ambisjoner her.

Vi kan også glede oss over at Universitetet i Oslo gjorde et hopp på The Times rangering av verdens beste universiteter.

115 Men vi kan ikke slå oss til ro når vi ser at både Finland og Danmark ligger foran oss på listen, og at Sverige har hele tre universiteter som alle skårer bedre enn vårt beste.

Vi må som nasjon ha større ambisjoner enn som så.

120

Nobelprisen til Moser-ekteparet har betydd mye for viljen til å satse på kvalitet og verdensledende miljøer. Det trenger vi mer av.

125 Vi bør tenke at vi i fremtiden skal være like kjent internasjonalt for vår evne til forskning og innovasjon, som vi er for fjell, fjorder og gode velferdsordninger.

Det er viktig å si at vi som politikere ikke skal plukke vinnere i markedet.

Vi kjenner vår begrensning.

130

Men vi skal ikke være redde for å peke ut områder hvor Norge har fortrinn, og hvor vi vil satse. Og hvor vi ser at vi har utfordringer. Gjennom vår langtidsplan for forskning peker vi på følgende områder:

- 135
- Hav
 - Klima, miljø og miljøvennlig energi
 - Muliggjørende teknologier
 - Bedre og mer effektive offentlige tjenester
 - Et innovativt og omstillingsdyktig næringsliv

140

 - Verdensledende fagmiljøer

Innovasjon, nyskaping og gründerskap vil bli viktigere for Norge enn i de årene vi har lagt bak oss.

EUs «Innovation Union Scoreboard» for 2015 forteller oss at vi har en jobb å gjøre.

150 Sveits er i en klasse for seg. Ser man kun på EU-landene, tar våre nordiske naboer alle pallplassene. Sverige øverst, så Danmark og så Finland på tredje plass. Det er imponerende.

Vi må nøye oss med en 16. plass av alle land i Europa.

155 Dette må bekymre oss fordi verden er i en rivende utvikling.

Facebook ble lansert i 2004. Google startet opp i 1997-1998. Twitter startet i 2006.

160 I dag er dette store virksomheter som påvirker folks liv over hele kloden.

Masse mennesker jobber i dag med å lage apper for mobiltelefoner. Dette markedet fantes knapt for få år siden, nå er det verdt titalls milliarder - dollar.

165 Dette påvirker oss.

Vi allerede sett hvordan enkeltpersoner har skapt seg en formue i dette markedet.

170 Og vi ser hvordan inntektene til våre mediebedrifter settes under alvorlig press, noe som kan få konsekvenser for kvalitetsjournalistikken og den frie, offentlige samtalen.

175 Vi kan stå overfor det samme innen industrien. Enda mer automatisering, digitalisering, 3D-printing og skreddersøm for hver enkelt kunde kan forandre veldig mye veldig fort.

Vi må ligge i front. Vi må brette opp ermene og bli mer nyskapende og mer konkurransedyktige på alle områder.

180

En viktig politisk oppgave er å fjerne hindringer og å gjøre det mer gunstig å starte opp nye virksomheter.

185 Det er gründere som er omstillingens helter. Ikke politikerne. Gründere, ansatte og eiere i norsk næringsliv. De ukuelige optimistene som ser mulighetene til å bruke opparbeidet erfaring på nye måter.

Heldigvis har mange nordmenn et gründergen. Særlig på Vestlandet som jeg
190 kjenner godt. For noen år siden skrev Bergens Tidende om Bømlo kommune, et av stedene i landet med flest småbedrifter. Og flest bedehus, så er det sagt.

Næringssjefen kunne fortelle til BT at mange som skaper sin egen arbeidsplass kommer fra familier som har drevet bedrift i flere generasjoner. De har med seg
195 fagkunnskapen man trenger for å være næringsdrivende hjemmefra, og får utvikle seg fra de er unge.

Det er altså ikke bare genet, men også miljøet og forventningene som spiller inn.

200 Vi kommer til å jobbe mye mer med å gjøre det lettere for gründere fremover. Da Innovasjon Norge gikk tom for etablerertilskudd før sommeren kastet vi oss rundt og fremmet en sak for Stortinget om øke bevilgninger raskt. Det viser hvor viktig vi mener dette nå er.

205 Jeg håper dere ikke er redde for å satse, hvis dere går svanger med en god forretningsidé.

Vårt skattesystem har mye å si for vekst og sysselsetting i fremtiden. Norge har
210 siden skattereformen i 1992 hatt et stabilt og i all hovedsak velfungerende skattesystem.

Men det er også elementer i dagens skattesystem som i for stor grad vrir investeringer fra næringsvirksomhet til eiendom.

215 Endringer under den forrige regjeringen medførte dessuten at skatten ble ytterligere skjerpet for norsk privat kapital som investerer i norske arbeidsplasser.

220 Mye av det har vi rettet opp i.

Nå er det nødvendig å tilpasse skattesystemet til nye utviklingstrekk.

225 Skattegrunnlagene har blitt mer mobile, og internasjonalt har beskatningen gått i retning av lavere selskapsskattesats og tiltak for å beskytte skattegrunnlagene mot uthuling.

230 En langt høyere selskapsskatt i Norge enn i andre land er en trussel mot vårt skattegrunnlag. Det gjør det lønnsomt for internasjonale bedrifter å beskatte inntektene sine i andre land og å få fradrag for utgifter i Norge.

Forskjellene i selskapsskatt kan også vri investeringer bort fra Norge.

235 Regjeringen vil fremme forslag til en skattereform samtidig med statsbudsjettet.

Det blir en høyt prioritert oppgave å få på plass et skattesystem som bedre beskytter det norske skattegrunnlaget og som fremmer investeringer for vekst i det lange løp, men også arbeid og sysselsetting i møtet med den økte ledigheten vi har sett.

240 Det skal vi få til, samtidig som vi sørger for at de med den sterkeste ryggen bærer den tyngste børen. Det mener jeg er mulig.

245 Det er også viktig for regjeringen at vi har et skattesystem som kan finansiere gode velferdsordninger i fremtiden på en så effektiv måte som mulig.

Fra regjeringens side er vi villige til å finne løsninger, og inviterer til et bredt samarbeid om det nye skattesystemet.

250 Vi som er politikere kan som sagt ikke peke ut vinnerne.

Dyktige ingeniører og forskere må skape de nye produktene og produksjonsprosessene.

255 Økonomer må bidra til at innsatsen settes inn der avkastingen blir størst for samfunn, eiere og ansatte.

Vår rolle som politikere må være todelt.

260 For det første må vi legge til rette for at omstillingen skjer med minst mulig kostnad for samfunnet og for den enkelte.

Ingen lar seg omstille frivillig, er det sagt.

265

Jeg er ikke sikker på om det er helt riktig. Men det er klart at omstilling kan ha store omkostninger for enkeltmennesker. Det skal vi ta på alvor. Det å bytte jobb til en næring med lavere lønnsevne kan i seg selv være krevende.

270

Omskolering kan også by på utfordringer, særlig når man har vært lenge i arbeidslivet. Men arbeidsledighet er selvfølgelig det mest alvorlige.

Derfor må de politiske tiltakene bidra til at omstillingen skjer med minst mulig ulempe. Økt konkurransekraft, forskning, utvikling, innovasjon og kunnskap vil bidra til det.

275

For det andre må vi som politikere peke ut en retning for omstillingen. Vi må være klare på hva det er viktig for oss å endre og hva det er viktig bevare.

Da vil jeg særlig trekke frem to hensyn:

280

Vi må klare å omstille oss til ny næringsstruktur som er klimavennlig og som forbereder oss på lavutslippssamfunnet. Dels er det viktig av hensyn til klodens felles klima. Men det er også viktig at vi har arbeidsplasser som er konkurransedyktige den dagen klimapolitikken strammes inn verden rundt.

285

Det andre hensynet jeg vil trekke frem er vi må klare å bevare et samfunn med små forskjeller, og kanskje klare å bli enda mer inkluderende. Vi ønsker oss et arbeidsliv som har bedre plass til de som ikke kan yte hundre prosent, og som gir en ny sjanse til de som har fått et hull i CVen.

290

Disse hensynene må prege hvordan vi innretter virkemidlene våre.

Bedre ordninger for voksne som har problemer med å lese og skrive vil bidra til at færre faller utenfor.

295

Styrking av ordninger som støtter opp om klimavennlig innovasjon i næringslivet vil sette fart på det grønne skiftet.

Dette er saker regjeringen jobber mye med.

300

La meg oppsummere: Vi står altså overfor en langsiktig omstilling av vår økonomi og næringsstruktur. Vi skal til en ny normal, og veien dit vil bli utfordrende. Vi som er politikere må bruke investeringer i infrastruktur, forskning, kunnskap, innovasjon og et vekstfremmende skattesystem for å gjøre omstillingen lettest mulig. Vi må vi sikre at vi omstiller oss til et samfunn som er klimavennlig og inkluderende.

Vi forberedte oss på at dette kunne skje over noe tid. Det ville gjøre mye enklere.

Så ble oljeprisen halvert.

Lite tyder på at den skal doble seg med det første.

På kort varsel ble behovet for omstilling mer akutt.

Vi ser ledigheten nå slår særlig inn i oljerelaterte bransjer og i fylker hvor disse står sterkt. Det er tegn til at ledigheten sprer seg, men i andre deler av landet går det faktisk ganske bra.

Vi har derfor varslet at vi vil fremme et budsjett med vekt på arbeid, aktivitet og omstilling.

Vi kommer til å sette inn i ekstra tiltak der hvor ledigheten rammer hardest.

Det blir viktig å holde to tanker i hodet samtidig: Vi må håndtere både den langsiktige omstillingen og den kortsiktige usikkerheten som oljeprisfallet har skapt.

Vi må for eksempel unngå tiltak mot ledighet som låser arbeidskraft inne. Da hindrer vi at kloke hoder finner veien til nye og mer produktive virksomheter som skal løfte vårt samfunn videre. Resultatet av en slik politikk vil på sikt bli lavere sysselsetting og lavere velferdsnivå.

Samtidig er det å miste jobben alvorlig for mange. Særlig hvis man blir stående arbeidsledig lenge. Vi har varslet økte ressurser for å hjelpe flere til å finne nytt arbeid. Der hvor ledigheten vokser mye, må vi være villig til å sette inn tiltak for å koble ledige hender til uløste oppgaver i samfunnet.

Det legger regjeringen opp til. Men vi legger vekt på at slike ekstra tiltak skal være midlertidige og at de skal være lette å reversere når arbeidsmarkedet normaliserer seg.

345

Målet vårt, på sikt, er flere lønnsomme arbeidsplasser i privat sektor som kan skape de verdiene som trengs for å finansiere verdens beste velferdssamfunn.

Det er vårt mål.

350

Kilde

www.regjeringen.no

Emner

Forelesning, Norge, Oljevirksomhet, Økonomi

355

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/et-vendepunkt-for-norsk-okonomi>

360

365

370

375